

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

«БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

методичні рекомендації для проведення практичних занять добувачам
вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» денної форми навчання

**МИКОЛАЇВ
2019**

УДК 336.71
Б23

Рекомендовано до друку рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від _____ р., протокол № ____

Укладачі: Н.М. Сіренко, І. В. Барішевська

Рецензенти:

- КалнаузД.В. - директор відділення Миколаївського регіонального управління ПАТ КБ «ПриватБанк»;
- СирцеваС.В. - канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет

ЗМІСТ

Вступ

МОДУЛЬ 1 Змістовий модуль 1 Теоретичні основи побудови та функціонування банківської системи

Тема 1 Сутність банківської системи України

Тема 2 Центральний банк у банківській системі України

Тема 3 Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва

МОДУЛЬ 1 Змістовий модуль 2 Банки в національній економіці

Тема 4 Операції банків по обслуговуванню платіжного обігу

Тема 5 Пасивні операції банків по залученню та запозиченню коштів

Тема 6 Активні операції комерційних банків

Тема 7 Особливості операцій з надання і погашення окремих видів кредитів

Тема 8 Операції банків з цінними паперами

Тема 9 Операції банків в іноземній валюті

Змістовий модуль 3 Контроль та безпека діяльності комерційних банків

Тема 10 Фінансовий аналіз діяльності комерційних банків

Тема 11 Банківська статистика

Тема 12 Сучасний інструментарій аналізу банків

Тема 13 Банківський менеджмент

Тема 14 Регулювання, нагляд та контроль банківської діяльності

Тема 15 Фінансовий моніторинг банківської діяльності

Тема 16 Фінансова безпека банківського сектору

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Список літературних джерел

ВСТУП

Метою дисципліни є формування системи знань у сфері теоретико-методичних і організаційно-правових засад функціонування банківської системи, її ролі в економічному розвитку країни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- вивчення змісту, завдань та функцій комерційного банку;
- аналіз методів здійснення банківських операцій та надання банківських послуг;
- вирішення питань організації роботи із основних напрямків банківської діяльності, виконувати банківські операції;
- аналізування стану кредитоспроможності позичальника та рівня фінансової стійкості банку.

Об'єктом дослідження дисципліни є банківська система України в умовах розвитку ринкових відносин.

Предметом дослідження дисципліни є діяльність комерційних банків, що пов'язана із здійсненням операцій та наданням послуг юридичним і фізичним особам.

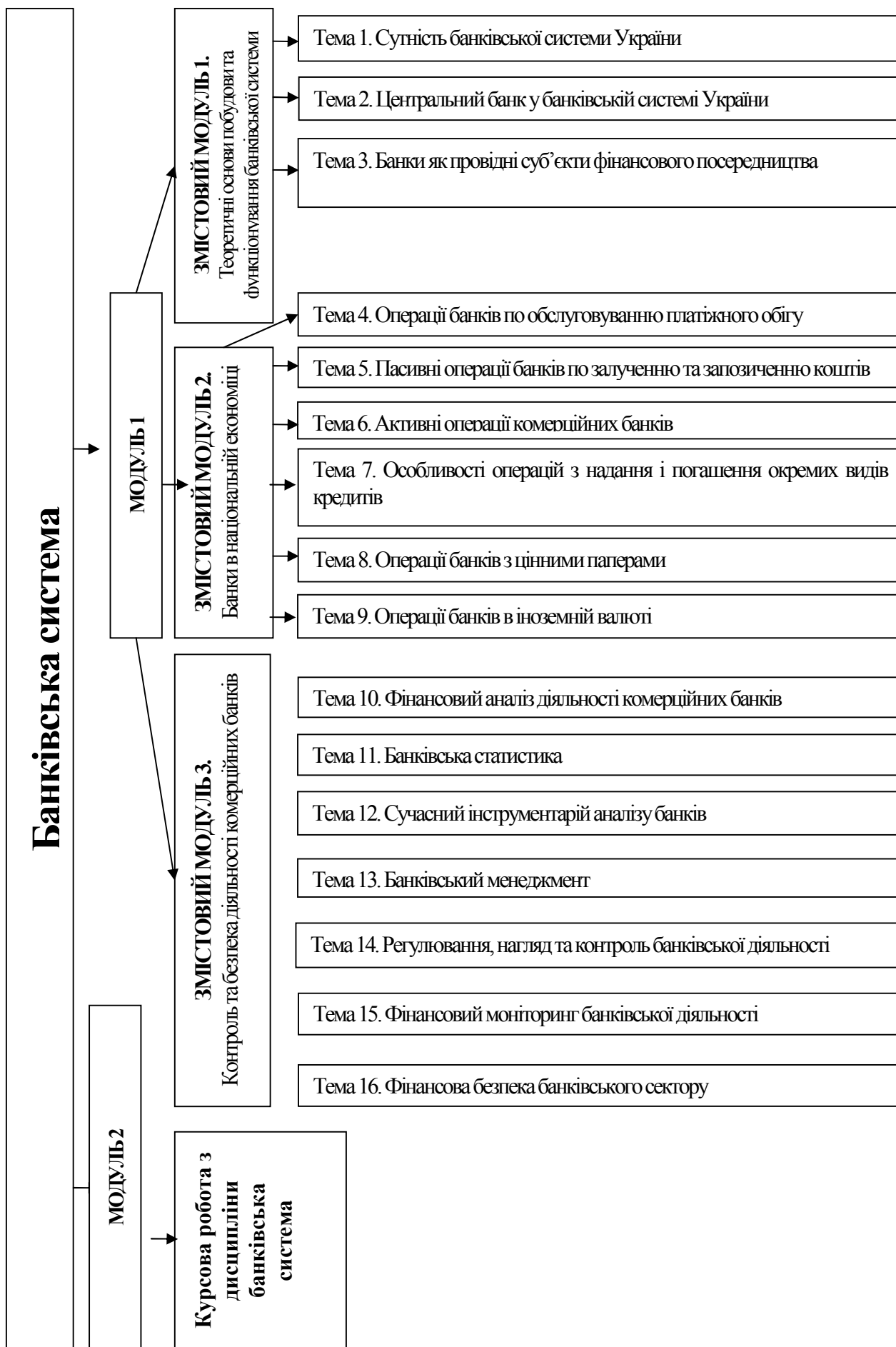
Вивчивши курс здобувач вищої освіти повинен знати:

- основні характерні риси сучасної банківської системи України, цілі, функції та принципи функціонування її окремих ланок;
- економічний зміст та механізми здійснення базових банківських операцій та надання банківських послуг;
- методичні підходи до проведення аналізу банківської діяльності;
- показники, які характеризують фінансовий стан банку; економічний зміст нормативів банківської діяльності;
- порядок здійснення регулювання, нагляду та контролю банківської діяльності;
- основи використання фінансових методів та важелів у системі фінансової безпеки банків.

Вивчивши курс здобувач вищої освіти повинен вміти:

- оцінювати діяльність комерційного банку за різними напрямками;
- забезпечувати раціональне використання банківських ресурсів;
- аналізувати особливості взаємодії банківської системи з міжнародними фінансовими організаціями;
- виділяти напрями забезпечення стабільності банківської системи;
- пояснити механізм дії та основні етапи забезпечення фінансової безпеки та фінансової стійкості комерційних банків.

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1 Теоретичні основи побудови та функціонування банківської системи

Практичне заняття 1

Тема 1 Сутність банківської системи України

План

1. Банківська система: сутність, принципи побудови та функції
2. Еволюція банківської справи
3. Організація і функціонування провідних банківських систем зарубіжних країн
4. Становлення та розвиток банківської системи України

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте особливості формування банківництва в античні часи.
2. Дайте характеристику становлення банківництва в середньовічній Європі.
3. Обґрунтуйте взаємозв'язок між розвитком банківських послуг та зародженням банків.
4. Наведіть чинники, які сприяли розвитку банківської системи в країнах Європи в середині XIX ст.
5. Охарактеризуйте передумови становлення банківської системи України в XIX та XX століттях.
6. Розкрийте етапи становлення банківської системи України за роки Незалежності.
7. Визначить дії Національного банку та Уряду України, які гальмували або прискорювали розвиток банківської системи України на кожному з етапів. Обґрунтуйте відповідь.
8. Проведіть паралель між визначенням поняття «інфраструктура банківської системи» з інституціональних та функціональних позицій. В чому полягає принципова різниця?
9. Порівняйте функції банківської системи та функції інфраструктури банківської системи. Що їх об'єднує та відрізняє?
10. Охарактеризуйте елементи та складові інфраструктури банківської системи та структури банківської системи. Чим вони відрізняються і які функції виконують?
11. Якими нормативно-правовими документами обумовлені горизонтальні та вертикальні зв'язки між елементами банківської системи України?
12. Поясніть причину орієнтації вітчизняного законодавства на інституційний, а не інституційно-економічний підхід щодо розуміння поняття «банківська система».
13. Охарактеризуйте цілі, яким покликана відповідати банківська система. Як ці цілі поєднані з потребами економічних агентів?

Теми доповідей:

- 1 Ретроспективний аналіз становлення банківництва в Європі
- 2 Історичні типи центральних банків розвинених країн
- 3 Банківська система зарубіжних країн
- 4 Обґрунтуйте залежність моделі банківської системи від моделі фінансової системи та моделі фондового ринку. Чим англосаксонська модель банківської системи відрізняється від англосаксонської моделі фінансової системи?

Завдання 1. За даними таблиці 1.1:

1) проаналізуйте динаміку діяльності банківської системи станом на 01.01.2012р., 01.01.2014р., 01.01.2016р., 01.12.2016р.

2) здійснить запропоновані розрахунки показників до 2012рта зробіть висновки.

Таблиця 1.1 Вихідні дані для практичного завдання

Показники діяльності	Станом на 01.01. 2012	Станом на 01.01. 2014	Абс. відх.	Станом на 01.01. 2016р	Абс. відх.	Станом на 01.12. 2016р	Абс. відх.
1. Пасиви, усього, млн.грн	1 054 280	1 278 095		1 254 385		1 263 359	
2. Зобов'язання банків, млн.грн	898 793	1 085 496		1 150 672		1 118 927	
Питома вага (п.2/п.1*100%), %							
3. Активи банків, млн.грн	1 054 280	1 278 095		1 254 385		1 263 359	
4. Кредити надані, млн.грн	825 320	911 402		965 093		948 708	
Питома вага (п.4/п.3*100%), %							
5. Вкладення в цінні папери, млн.грн	87 719	138 287		198 841		212 661	
Питома вага (п.5/п.3*100%), %							
6. Доходи, млн.грн	142 778	168 888		199 193		166 143	
7. Витрати, млн.грн	150 486	167 452		265 793		185 027	
8. Доходність активів п.3/(п.4+п.5) %							
9. Витратність зобов'язань (п.7/п.2*100%),%							
10. Відхилення доходності активів над витратністю пасивів (п.8-п.9),%							

Практичне заняття 2

Тема 2 Центральний банк у банківській системі України

План

1. Інфраструктура та структура банківської системи України
2. Національний банк України та грошово-кредитна політика.
3. Центральні банки в зарубіжних країнах.
4. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП).

Питання для самоконтролю:

1. Окресліть завдання, які стояли перед НБУ при його створенні та визначить принципи, на яких базувались завдання, досі реалізовані не в повному обсязі Розкрийте функціональний статус НБУ та охарактеризуйте елементи системи Національного банку України.

Теми доповідей:

- 1 Центральний банк в зарубіжних країн

Завдання 1 Складіть перелік основних функцій Департаментів Національного банку України у вигляді таблиці.

Департаменти	Основні функції

Завдання 2

- За даними таблиці 2.1
- 1) проаналізуйте динаміку діяльності Національного банку України за 2014-2016рр.
  - 2) розрахуйте абсолютне та відносне відхилення показників;
  - 3) зробіть висновки.

Таблиця 2.1 Консолідований звіт про фінансовий стан НБУ

Показники діяльності	Станом на 31.12. 2013р	Станом на 31.12. 2014р	Абсол. Відхил до 2013р	Станом на 31.12. 2015р.	Абсол. Відхил до 2014р
1	2	3	4	5	6
Кошти та депозити в іноземній валюті на банківських металах	58125	17338		129053	
Цінні папери нерезидентів	100580	88118		171610	
Цінні папери України	154134	330774		404514	
Пит. вага цінних паперів презедентів та України в активах, %					
Монетарне золото	7893	14366		19577	
Авуари в СПЗ	158	59		212	
Кредити банкам та іншим позичальникам	66998	81573		65236	
Пит. вага кредитів в активах, %					
Внутрішній державний борг	2268	2180		2091	
Внески в рахунок квоти МВФ	16945	31344		45631	
Інші активи (визначити)					
Усього активів	516995	577269		849199	

1	2	3	4	5	6
Банкноти та монети в обігу	261870	304811		308237	
Кошти інших банків	47432	28895		31041	
Кошти державних та інших установ	4036	14648		51319	
Зобов'язання з переразування прибутку до розподілу до Бюджету	11886	61803		38164	
Депозитні сертифікати, що емітовані НБУ	3126	19609		89747	
Кредити отримані	-	-		31283	
Зобов'язання перед МВФ	31140	65615		176142	
Інші зобов'язання					
Усього зобов'язань	360851	496727		726353	
Пит.вага зобов'язань в пасивах, %					
Статутний капітал	100	100		100	
Загальні та інші резерви	33474	23993		39185	
Резерви переоцінки активів і зобов'язань	22542	56420		83526	
Усього власного капіталу	56144	80513		122811	
Неконтрольована частка	28	29		35	
Усього капіталу	56144	80542		122846	
Пит.вага капіталу в пасивах, %					
Усього пасивів	516995	577269		849199	

Задача 3. Центральний банк проводить кредитний тендер. Для участі у цьому тендері було подано такі заявки:

Банк А – 600 млн. гр. од. під 10,00 %;

Банк Б – 350 млн. гр. од. під 16,50 %;

Банк В – 150 млн. гр. од. під 10,25 %;

Банк Г – 250 млн. гр. од. під 17,00 %;

Банк Д – 300 млн. гр. од. під 16,00 %.

Центральний банк прийняв рішення про рефінансування комерційних банків у розмірі 900 млн. гр. од.

Які заявки будуть задоволені, якщо це

процентний тендер

кількісного тендера?

Відповідь обґрунтувати.

Практичне заняття 3

Тема 3 Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва

План

1. Фінансові посередники на грошовому ринку.
2. Сутність поняття «банк». Види комерційних банків.
3. Функції банків, види банківських операцій.
4. Порядок реєстрації комерційного банку та ліцензування його діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте стислу характеристику нормативно-законодавчим актам, які регулюють відносини, що виникають у сфері державної реєстрації банків та ліцензування їх діяльності.
2. Окресліть принципи, на яких базується державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань в Україні.
3. Охарактеризуйте процедуру реєстрації банку.
4. Які документи подаються для реєстрації . Порівняйте пакети документів, які надаються банком для його реєстрації та для отримання ліцензії.
5. За яких умов Національний банк України може відмовити в реєстрації та наданні ліцензії банку?
6. Чому змінена норма ліцензування банківських операцій на норму ліцензування банківської діяльності?
7. Вкажіть відмінності в діяльності філії, відділення та представництва комерційного банку Відповідь сформулюйте відповідно до законодавчих норм.
8. Дайте визначення поняттям «банківські операції», «банківські послуги», «банківські продукти». Що покладено в основу розмежування цих понять?
9. Охарактеризуйте види банківських операцій. Які критерії покладено в основу їх класифікації?
10. Окресліть коло банківських послуг. Які з них в сучасних реаліях розвитку банківської системи є востребуваними, а які – майже не надаються. Розкрийте суть та наведіть види банківських продуктів. Обґрунтуйте їх тісний взаємозв'язок з банківськими операціями та послугами.

Темі доповідей:

- 1 Види банків.
- 2 Статут банку.
- 3 Класифікація організаційних структур банків.

Практичне заняття 4

Змістовий модуль 2 Банки в національній економіці Тема 4 Операції банків по обслуговуванню платіжного обігу

План

1. Основи організації грошових розрахунків та порядок оформлення розрахункових документів.
2. Форми безготівкових розрахунків та їх характеристика.
3. Порядок відкриття рахунків у банках.
4. Організація готівкових грошових розрахунків.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте види касових операцій банку. Які законодавчо-нормативні документи регламентують цю діяльність?
2. Наведіть особливості організації касової роботи в банку. В яких структурних підрозділах згідно з нормативними документами банки мають право здійснювати розрахункові операції?
3. Опишіть процедуру забезпечення банків готівкою. Чим принципово відрізняються забезпечення готівкою через управління грошового обігу в регіоні та через міжбанківські операції з готівкою?
4. Наведіть механізм здійснення касових операцій банків з клієнтами.
5. Охарактеризуйте види документів, які застосовуються при оформленні касових операцій. Якими документами вони оформляються, які основні реквізити містять?

Теми доповідей:

- 1 Місце та роль електронних банківських послуг у фінансовій системі
- 2 Банківські пластикові картки та їх класифікація
- 3 Управління ризиками при наданні електронних банківських послуг

Завдання 1

Залишок коштів на поточному рахунку підприємства споживчої корпорації «Універсальна база» на 20 квітня становить 150 тис. грн. До основного поточного рахунку є такі претензії (табл. 15):

Таблиця 1 Перелік платіжних документів для задоволення претензій кредиторів

№ п/п	ЗМІСТ ДОКУМЕНТА	Варіанти		
		I	II	III
		Сума, тис. грн		
1.	Платіжне доручення за отримані 11 квітня товарно-матеріальні цінності	20	28	30
2.	Строкове зобов'язання за кредитом із строком погашення 20 квітня	50	30	20
3.	Чек на виплату заробітної плати, строк якої 20 квітня	20	25	25
4.	Платіжне доручення на перерахування коштів до пенсійного фонду	3	5	6
5.	Платіжна вимога на списання коштів до бюджету	10	15	20
6.	Платіжне доручення на перерахування коштів на окремий рахунок, який гарантує оплату чеків із чекової книжки	10	15	10
7.	Платіжне доручення на дострокове погашення кредиту, отриманого раніше	30	20	10
8.	Платіжне доручення на попередню оплату товарно-матеріальних цінностей	40	30	50
9.	Платіжне доручення на перерахування банку плати за розрахунково-касове обслуговування	7	8	9
10.	Платіжне доручення на перерахування коштів дочірньому підприємству для участі в його господарській діяльності	10	10	20

Вкажіть:

- 1) які документи будуть прийняті банком до виконання і в якій послідовності?
- 2) що зробить банк з документами, для оплати яких недостатньо коштів основному поточному рахунку?
- 3) що таке безакцептне стягнення коштів з рахунку клієнта банку?
- 4) порядок використання платіжних доручень в господарському обороті в Україні?

Завдання 2

До Львівської філії АКБ «Укоопспілка» 20 квітня надійшли від торговельного підприємства «Зубра-Центр» наступні платіжні доручення (табл. 16):

Таблиця 2 Перелік платіжних документів для задоволення претензій кредиторів

№ платіжного доручення	Варіанти		
	I	II	III
№20	від 1 квітня - на перерахування коштів хлібокомбінату № 2 у сумі 500 грн. за поставлені хлібобулочні вироби	від 9 квітня на перерахування коштів хлібокомбінату № 2 за поставлені хлібобулочні вироби у сумі 308 грн.	від 9 квітня на перерахування коштів хлібокомбінату № 2 за поставлені хлібобулочні вироби у сумі 420 грн.
№22	від 10 квітня на суму 13000 грн. для попередньої оплати рахунку цукрового заводу за цукор	від 10 квітня на суму 8000 грн. для попередньої оплати рахунку цукрового заводу за цукор	від 12 квітня на суму 6000 грн. для попередньої оплати рахунку цукрового заводу за цукор
№25	від 12 квітня — на перерахування колективному сільськогосподарському підприємству авансу в рахунок майбутніх поставок продукції на суму 20000 грн.	від 12 квітня на перерахування колективному сільськогосподарському підприємству авансу в рахунок майбутніх поставок продукції на суму 20000 грн.	від 12 квітня на перерахування колективному сільськогосподарському підприємству авансу в рахунок майбутніх поставок продукції на суму 20000 грн.
№28	від 20 квітня - на перерахування прибуткового податку до бюджету на суму 10000 грн.	від 20 квітня - на перерахування прибуткового податку до бюджету на суму 15000 грн.	від 20 квітня - на перерахування прибуткового податку до бюджету на суму 12000 грн.
№ 29	від 20 квітня на переказ через підприємство зв'язку заробітної плати працівникам, які перебувають у відрядженні в іншому населеному пункті в сумі 2000 грн.	від 20 квітня на переказ через підприємство зв'язку заробітної плати працівникам, які перебувають у відрядженні в іншому населеному пункті в сумі 2650 грн.	від 20 квітня на переказ через підприємство зв'язку заробітної плати працівникам, які перебувають у відрядженні в іншому населеному пункті в сумі 3220 грн.
№31	від 20 квітня на перерахування коштів до Пенсійного фонду (недоїмка) у розмірі 7500 грн.	від 20 квітня на перерахування коштів до Пенсійного фонду (недоїмка) у розмірі 8200 грн.	від 20 квітня на перерахування коштів до Пенсійного фонду (недоїмка) у розмірі 8500 грн.
	На поточному рахунку підприємства на початок операційного дня 20 квітня є 60000 грн.	На поточному рахунку підприємства на початок операційного дня 20 квітня є 65000 грн.	На поточному рахунку підприємства на початок операційного дня 20 квітня є 63000 грн.

Визначити:

- 1) які платіжні доручення і в якій послідовності приймаються банком до виконання?

2) порядок оформлення одного платіжного доручення згідно умов задачі, використовуючи бланк «платіжне доручення».

Вкажіть:

- 1) сферу використання платіжних доручень;
- 2) відмінність платіжних доручень та платіжних вимог доручень.

ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ № _____
від « _____ » _____ 20__ р.

Платник
Код

Банк платника код банку ДЕБЕТ рах. № СУМА

в.м.

Одержувач
Код КРЕДИТ рах. №

Банк одержувача код банку

в.м.

Сума словами _____

Призначення платежу _____

Проведено банком

М. П. _____ Підпис _____ «_» ____ 20__ р.
Підпис банку

Завдання 3

Керівництвом ТОВ «Вежа» станом на 01.07.10р. прийнято рішення про встановлення ліміту каси. Інформація про рух грошових коштів у касі ТОВ «Вежа» наведена у табл. 3. Підприємство має поточний рахунок, відкритий у ПАТ «Кредобанк» (договір № К32С88 банківського рахунка від 01.03.2009 р., на р/р 26000086539756 у ПАТ Кредобанк»).

Таблиця 3 Рух готівкових коштів у касі ТОВ «Вежа»

№ з/п	Місяць	Кількість робочих днів підприємства	Обсяг надходжень готівкової виручки до каси, грн	Обсяг видачі готівки з каси, грн
2009 рік				
	Липень	22	5600	1500
	Серпень	22	6350	3000
	Вересень	20	4650	1760
	Жовтень	23	5230	3200
	Листопад	22	5450	3459
	Грудень	20	6890	1450
2010 рік				
	Січень	21	5750	2345
	Лютий	21	8950	3060
	Березень	20	9450	4300
	Квітень	21	10554	3800
	Травень	19	6900	1360
	Червень	19	6520	820

На основі наведеної інформації необхідно:

- 1) розрахувати ліміт залишку готівки в касі підприємства з урахуванням:

- а) середньоденного надходження готівки до каси підприємства та щоденної її здачі підприємством;
- б) здачі готівкової виручки до банку один раз на 5 робочих днів;
- в) середньоденної видачі готівки з каси підприємства.
- 2) здійснити розрахунок понадлімітних залишків готівки в касі підприємства на основі табл. 4.
- 3) заповнити РОЗРАХУНОК встановлення ліміту залишку готівки в касі та оформити Наказ «Про затвердження ліміту каси» по підприємству.

Таблиця 4 Розрахунок понадлімітних залишків готівки в касі ТОВ «Вежа»

Дата	Залишок готівки на початок дня, грн.	Надходження готівки до каси, грн.	Видача готівки з каси, грн.	Залишок готівки на кінець дня, грн.		Ліміт каси, грн.	Понадлімітні залишки за кожен день, грн.
				Всього	у т. ч. за платіжними відомостями в дні виплат, пов'язаних з оплатою праці		
27.10.09	300	600	333		-		
28.10.09		-	-		-		
29.10.09		800	350		900		
30.10.09		1100	550		450		
31.10.09		100	1300		-		
Всього	X	X	X	X	X	X	

Розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі

(найменування підприємства) (місцезнаходження підприємства)

1. Касові обороти

№ з/п	Найменування показників	Фактично за три будь-які місяці поспіль з останніх дванадцяти, що передують строку встановлення (перегляду) ліміту каси
1	Готівкова виручка (надходження до кас, крім сум, що одержані з банків)	
2	Середньоденні надходження (рядок 1 розділити на кількість робочих днів підприємства за три місяці)	
3	Виплачено готівкою на різні потреби (крім виплат, пов'язаних з оплатою праці, пенсій, стипендій, дивідендів)	
4	Середньоденна видача готівки (рядок 3 розділити на кількість робочих днів підприємства за три місяці)	

Найменування показника	Установлено підприємством
1. Ліміт залишку готівки в касі	

Найменування показника	Визначається строк здавання готівкової виручки (готівки) та зазначаються реквізити договорів банківських рахунків
2. Строки здавання готівкової виручки (готівки)	

Керівник підприємства
« » 20 року.

М.П.

Головний (старший) бухгалтер
« » 20 року.

М. П.

НАКАЗ № _____

м. _____ .20__ р.

Про затвердження ліміту каси

Керуючись вимогами Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 637,

НАКАЗУЮ:

1. __ 3 __ . .20__ р. встановити ліміт залишку готівки у касі в розмірі грн. ( )
2. _____ Виходити з того, що при розрахунку ліміту каси беруть участь готівкові надходження за 20__ р. (грн.), за 20__ р (грн.) та за 20__ р. (грн.), загальний розмір надходжень - _ грн. Кількість робочих днів підприємства та його каси за цей період - _____ (_____, __, ___ днів відповідно).
3. Зберігати в касі готівку лише в межах встановленого ліміту.
4. _____ Понадлімітну виручку здавати до банку, відповідно до умов Договору № _____ банківського рахунка від 200__ р.
5. Контроль за виконанням наказу покласти на головного бухгалтера та касира.

До наказу додається:

Розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі від _____ .20__ р.

Директор

ТОВ «Вежа» (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

З наказом ознайомлені:

Головний бухгалтер ----- —: ----- ГГ: ---: -----

(підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Касир (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Практичне заняття 5

Тема 5 Пасивні операції банків по залученню та запозиченню коштів

План

- 1 Суть ресурсів банку та їх структура
- 2 Регулятивний капітал банку: призначення, джерела формування, функції
- 3 Залучені та запозичені кошти як невід'ємна складова ресурсної бази банків

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте суть поняття «банківські ресурси». Обґрунтуйте недоречність ототожнення ресурсів банку з капіталом банку.
2. Охарактеризуйте види ресурсів та види капіталу банку за різними критеріями.
3. Поясніть принципову різницю між капіталом банку та зобов'язаннями банку. Чому і залучений, і запозичений капітал банку відносять до боргового?
4. Окресліть переваги та недоліки інструментів формування залученого та запозиченого капіталу банку.
5. Які фактори впливають на ефективність використання банком ресурсів?
6. Чому капітал банку називають регулятивним? Які вимоги до нього ставляться? З яких джерел він формується і які функції виконує?
7. Охарактеризуйте роль банку під час залучення та запозичення коштів? Обґрунтуйте відповідь.
8. Наведіть та охарактеризуйте основні джерела залучення банками коштів.
9. Проведіть паралель між активними та пасивними депозитами банків. Чим вони принципово відрізняються?
10. Наведіть та охарактеризуйте основні джерела запозичення банками коштів. Чим операції репо відрізняються від рефінансування?

Завдання 1

Визначити регулятивний капітал банку та адекватність капіталу банку на основі даних таблиці 1:

Таблиця 1 Вихідні дані для розрахунку нормативу адекватності регулятивного капіталу банку

Показники	Одиниці виміру	Варіанти		
		I	II	III
Статутний капітал	тис. грн	1083684	1146124	1543684
Емісійний дохід		2060	2060	2060
Нагромаджений дефіцит		-908874	-878508	-798555
Резерв переоцінки		4019	3958	3958
Додатковий капітал		88435	6974	6974
Субординований борг		1589205	127864	71623
Активи, які зважені за ступенем ризику			3092101	4553044
Капітал 1-го рівня	тис грн.	...	...	...
Капітал 2-го рівня	тис грн.	...	...	...
Регулятивний капітал	тис грн.	...	.	...
Норматив адекватності регулятивного	%		...	...

капіталу				
----------	--	--	--	--

Вкажіть:

- 1) яка структура регулятивного капіталу банку;
- 2) на які групи поділяються активи банку за ступенем ризику.

Завдання 2

Визначити показники (нормативи) банківського капіталу на основі даних таблиці 2:

Таблиця 2 Вихідні дані для розрахунку нормативів банківського капіталу тис.грн.

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Капітал банку			
Основний капітал	8233	21405	14750
Додатковий капітал	767	4723	935
Субординований капітал	-	31651	-
Сума відрахувань	25	3854	1458
Основні засоби	575	12035	2335
Статутний капітал, млн ЄВРО	10274	12450	10023
Активи банку, зважені щодо відповідних коефіцієнтів за ступенем ризику	17342	17795	22658
Сукупні активи банку	29823	34673	41057
Сума недосформованих резервів за активними операціями комерційного банку	-	3349	1155

Вкажіть:

- 1) порядок визначення регулятивного капіталу банку, нормативу адекватності регулятивного капіталу, нормативу співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів банку;
- 2) структуру основного капіталу (капітал 1 рівня), додаткового капіталу (капітал 2 рівня);
- 3) функції капіталу.

Завдання 3

Визначити дотримання банком нормативів ліквідності. Розрахувати їх значення, зробити висновки про стан ліквідності банку на основі даних табл. 3:

Таблиця 3 Вихідні дані для розрахунку нормативів ліквідності банку тис. грн

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Активи	82797	173264	173268
Грошові кошти в касі	167172	332038	333138
Кореспондентський рахунок в НБУ Кореспондентські рахунки і депозити «овернайт» в ін. банках	295	1362	1366
-Україна	111288	115668	115669
- інші країни	182365	275943	275945
Гарантійні депозити в НБУ	148670	93095	93090
Торговельні цінні папери			
Заборгованість інших банків			
Кредити і аванси клієнтам	2614673	3532473	3532570
Інвестиції для подальшого продажу	123820	192644	192645

Інвестиції до строку погашення	75696	47908	47908
Інші активи	40860	79484	79485
Приміщення і обладнання	144806	420882	420882
Зобов'язання			
Заборгованість перед НБУ - всього	85729	390052	390052
в т. ч.			
до запитання і до 1-го місяця	9927	117279	117279
до 1-го року	29894	252895	252895
Заборгованість перед іншими банками - всього	400151	176697	176697
в т. ч.	216365	42282	42288
до запитання і до 1-го місяця	93301	50779	50774
до 1-го року	57390	570739	570739
Власні боргові цінні папери			
в т. ч.	9	43	48
до запитання і до 1-го місяця	24179	45694	45699
до 1-го року	2707956	3290231	3290289
Кошти клієнтів, всього в т. ч.			
до запитання і до 1-го місяця	965330	1216552	1216555
до 1-го року	1039875	1410380	1410395
Субординований борг	114537	73433	73433
Інші зобов'язання	26193	64817	64820
в т. ч.			
до запитання і до 1-го місяця	-	49053	49055
до 1-го року	-	1164	1166
Відтерміновані податкові зобов'язання	16858	42838	42888

Вкажіть:

- 1) яка роль рівня ліквідності для стабільності банківської діяльності;
- 2) які нормативні значення ліквідності встановлені згідно із законодавством.

Практичне заняття 6
Тема 6 Активні операції комерційних банків

План

- 1 Активи банку та активні операції: призначення, відмінності, класифікація
2. Кредитні операції: ознаки, особливості, види
3. Інвестиційна діяльність банків: операції з цінними паперами та інвестиційне кредитування

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте суть банківських активів та активних операцій банку. З яких елементів складається структура активів банку?
2. Окресліть критерії, за якими класифікуються активи банку. Чому особлива увага приділяється таким критеріям, як «за рівнем ліквідності» та «за ступенем ризику», а не «за рівнем прибутковості», «за строками розміщення»?
3. Проранжуйте активи за ступенем ліквідності, ризиковості, прибутковості. Обґрунтуйте відповідь.
4. Дайте характеристику видам активних операцій банку. В якому разі депозитні операції відносять до активних?
5. Чим кредитні операції відрізняються від обліково-кредитних та інвестиційних?
6. Охарактеризуйте види банківських кредитів та інвестицій. Прокоментуйте особливості, завдяки яким інвестиції відрізняють від кредитів.
7. Поясніть різницю між формами участі банків в інвестиційному процесі.
8. Яка з них застосовується значно більша, чим інша. Поясніть різницю між кредитуванням та інвестиційним кредитуванням.
9. Визначить принципи, які є загальними та відмінними для даних видів кредитування.

Завдання 1

Дати оцінку структури активних операцій комерційного банку, здійснити аналіз структури активів на ліквідність на основі даних табл.1.

Таблиця 1 Структура активних операцій банку

Активи	Варіанти						Відхилення	
	I		II		III		у сумі тис. грн	У структурі %
	01.09	01.10	01.09	01.10	01.09	01.10		
сума тис. грн	сума тис. грн	сума тис. грн	сума тис. грн	сума тис. грн	сума тис. грн	8	9	
1	2	3	4	5	6	7		
Валюта, монети	2311	2013	2420	2713	890	1020		
Кошти на коррахунку в НБУ	8413	8385	35112	35854	1886	1780		
Кошти на коррахунках в інших банках	3843	3830	25442	30034	2471	2580		
Депозити та кредити в інших банках	6492	6492	2112	4114	4808	4890		
Цінні папери в портфелі банку на продаж	2608	2608	60	30	32	36		
Кредити надані клієнтам	71434	70343	20312	24854	20805	25911		
Інвестиційні цінні папери	914	914		25	1087	1087		
Довгострокові вкладення до асоційованих компаній і дочірніх фірм					81	81		
Основні засоби	22206	22206	3320	3337	2446	2446		
Нематеріальні активи	1234	1234						
Нараховані доходи до	.		33	15	714	820		

отримання								
Інші активи	6516	7518	858	1600	765	828		
Всього								

За даними таблиці зробити висновки щодо змін у структурі активних операцій, а саме:

- 1) оцінити зміни в активах банку;
- 2) дати оцінку динаміки високоліквідних активів;
- 3) провести оцінку структури активів на ліквідність;
- 4) оцінити кредитну активність банку;
- 5) оцінити інвестиційний портфель банку;
- 6) визначити коефіцієнт співвідношення дохідних активів до загальних.

Завдання 2

Комерційний банк залучає депозит у розмірі, який вказаний в табл. 2, із виплатою процентів при погашенні. Проценти нараховуються щомісячно. Кількість днів згідно з угодою розраховується за методом 30/360.

Визначити суму нарахованих процентів на депозит із врахуванням номінальної та фактичної процентних ставок та розмір депозиту при погашенні.

Таблиця 2 Вихідні дані для розрахунку суми процентів на депозит

Показники	Одиниця виміру	Варіанти		
		I	II	III
Сума номіналу депозиту	грн.	10000	20000	5000
Річна процентна ставка	%	10	12	8
Строк залучення	дні	180	90	180

Вкажіть:

- 1) методи нарахування процентів за депозитами;
- 2) методи сплати процентів за депозитами.

Завдання 13

01.07. комерційний банк залучає депозит у розмірі вказаному в табл. 3 із виплатою процентів авансом. Нарахування процентів проводиться в останній день місяця. Кількість днів згідно з угодою розраховується за методом 30/360.

Визначити суму сплачених авансом процентів, витрати банку згідно актуарного методу нарахування витрат, використовуючи фактичну процентну ставку.

Таблиця 3 Вихідні дані для розрахунку суми процентів на депозит

Показники	Одиниця виміру	Варіанти		
		I	II	III
Сума номіналу депозиту	грн.	10000	15000	20000
Річна процентна ставка	%	14	16	18
Строк залучення	місяці	2	3	2

Вкажіть:

- 1) суть термінів «депозит до запитання», «строковий депозит», «гарантійний депозит»;
- 2) методи нарахування процентів за депозитами.

Завдання 4

Банк залучає депозит фізичної особи у розмірі вказаному в табл. 4 із капіталізацією процентів щоквартально. Нарахування процентів проводиться в останній день місяця. Кількість днів згідно з угодою розраховується за методом 30/360.

Визначити нараховані проценти на депозит, суму депозиту при погашенні, витрати банку при використанні актуарного методу.

Таблиця 4 Вихідні дані для розрахунку суми процентів на депозит

Показники	Одиниця виміру	Варіанти		
		I	II	III
Сума номіналу депозиту	грн.	25000	30000	20000
Річна процентна ставка	%	14	14	14
Строк залучення	місяці	6	9	6

Вкажіть:

- 1) суть термінів: «номінальна процентна ставка», «фактична процентна ставка»;
- 2) методи нарахування процентів за депозитами.

Практичне заняття 7

Тема 7 Особливості операцій з надання і погашення окремих видів кредитів

План

1. Методи кредитування клієнтів банків
2. Форми позичкового рахунку
3. Окремі види кредитних операцій

Приклад 1. Прості відсотки.

Припустимо, Ви отримали кредит від Банку на суму 1 000 000,00 USD

Кредит потрібно повернути через вісім років.

Відсоткова ставка за кредитом — 8% річних.

Відсотки необхідно сплачувати щороку в кінці року.

Розрахунок платежів за кредитом виглядає так:

Таблиця 1.

Рік	Сума непогашеного тіла кредиту на початок року	Сума погашення тіла кредиту в кінці року	Сума відсотків за користування кредитом за рік	Загальна сума до сплати за рік
1	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
2	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
3	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
4	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
5	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
6	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
7	1 000 000,00	0,00	80 000,00	80 000,00
8	1 000 000,00	1 000 000,00	80 000,00	1 080 000,00
—	Всього:	1 000 000,00	640 000,00	1 640 000,00

Отже в кінці кожного року Ви сплачуєте 80 000,00 USD у вигляді відсотків за користування кредитом, що в підсумку за вісім років складає 640 000,00 USD. В кінці восьмого року Ви повертаєте кредит в сумі 1 млн. USD.

Всього отримавши на початку 1 000 000,00 USD, Ви в загальному підсумку повертаєте 1 640 000,00 USD.

Подібний розрахунок можна провести не вдаючись до табличних розрахунків, за формулою розрахунку простих відсотків:

$$I = L * \frac{i * n}{100}, \text{ де: } I - \text{ загальна сума відсотків за кредитом, } L - \text{ сума кредиту, } i - \text{ відсоткова ставка, } n - \text{ кількість періодів (років).}$$

$$I = 1000000 * \frac{8\% * 8}{100} = 640000$$

або, якщо необхідно взнати загальну суму **S** повернення коштів (кредит+відсотки), за формулою:

$$S = L * \left(1 + \frac{i * n}{100}\right)$$

$$S = 1000000 * \left(1 + \frac{8\% * 8}{100}\right) = 1640000$$

Все це вірно також для депозиту вкладеного в банк з поверненням депозиту в кінці терміну і щорічною виплатою відсотків.

Приклад 2. Складні відсотки.

Припустимо, Ви отримали кредит від Банку на суму 1 000 000,00 USD Відсоткова ставка за кредитом — 8% річних.

Нараховані за рік відсотки додаються до тіла кредиту.

Кредит потрібно повернути через вісім років одночасно з відсотками.

Розрахунок платежів за кредитом виглядає так:

Таблиця 2.

Рік	Сума непогашеного тіла кредиту на початок року, з урахуванням відсотків	Сума погашення тіла кредиту в кінці року	Сума нарахованих відсотків за користування кредитом за рік	Загальна сума до сплати за рік
1	1 000 000,00	0,00	80 000,00	0,00
2	1 080 000,00	0,00	86 400,00	0,00
3	1 166 400,00	0,00	93 312,00	0,00
4	1 259 712,00	0,00	100 776,96	0,00
5	1 360 488,96	0,00	108 839,12	0,00
6	1 469 328,08	0,00	117 546,25	0,00
7	1 586 874,32	0,00	126 949,95	0,00
8	1 713 824,27	1 713 824,27	137 105,94	1 850 930,21
—	Всього:	1 713 824,27	850 930,21	1 850 930,21

Отже нараховані в кінці кожного року відсотки за користування кредитом додаються до основного кредиту, і наступного року відсотки нараховуються на більшу суму.

Всього отримавши на початку 1 000 000,00 USD, Ви в кінці повертаєте 1 850 930,21 USD.

Подібний розрахунок можна провести не вдаючись до табличних розрахунків, за формулою розрахунку складних відсотків:

$$I = L * \left(\left(1 + \frac{i}{100} \right)^n - 1 \right), \text{ де: } I - \text{ загальна сума відсотків за кредитом, } L - \text{ сума кредиту, } i - \text{ відсоткова ставка, } n - \text{ кількість періодів (років).}$$

$$I = 1000000 * \left(\left(1 + \frac{8\%}{100} \right)^8 - 1 \right) = 850930,21$$

або, якщо необхідно взнати загальну суму **S** повернення коштів (кредит+відсотки), за формулою:

$$S = L * \left(1 + \frac{i}{100} \right)^n$$

$$S = 1000000 * \left(1 + \frac{8\%}{100} \right)^8 = 1850930,21$$

Все це вірно також для депозиту вкладеного в банк з поверненням депозиту в кінці терміну одночасно з відсотками.

Приклад 3. Повернення кредиту з погашенням тіла кредиту рівними частинами.

Припустимо, Ви отримали кредит від Банку на суму 1 000 000,00 USD

Відсоткова ставка за кредитом — 8% річних.

Строк кредиту - 8 років.

Тіло кредиту повертається рівними частинами щороку.

Одночасно з черговою частиною тіла кредиту сплачуються нараховані за рік відсотки на залишок тіла кредиту.

Розрахунок платежів за кредитом виглядає так:

Таблиця 3.

Рік	Сума непогашеного тіла кредиту на початок року	Сума погашення тіла кредиту в кінці року	Сума відсотків за користування кредитом за рік	Загальна сума до сплати за рік
1	1 000 000,00	125 000,00	80 000,00	205 000,00
2	875 000,00	125 000,00	70 000,00	195 000,00
3	750 000,00	125 000,00	60 000,00	185 000,00
4	625 000,00	125 000,00	50 000,00	175 000,00
5	500 000,00	125 000,00	40 000,00	165 000,00
6	375 000,00	125 000,00	30 000,00	155 000,00
7	250 000,00	125 000,00	20 000,00	145 000,00
8	125 000,00	125 000,00	10 000,00	135 000,00
—	Всього:	1 000 000,00	360 000,00	1 360 000,00

Отже Ви починаєте повертати кредит вже в кінці першого року. Сума відсотків за користування кредитом зменшується щороку через зменшення залишку тіла кредиту. Всього отримавши на початку 1 000 000,00 USD, протягом строку кредиту Ви повертаєте в загальному підсумку 1 360 000,00 USD.

Подібний розрахунок можна провести не вдаючись до табличних розрахунків, модифікуючи формулу простих відсотків з урахуванням того що сума відсотків в даному випадку є спадною арифметичною прогресією:

$$I = \frac{2 * L - \frac{L * (n-1)}{n}}{2} * n * \frac{i}{100} \text{ де: } I - \text{загальна сума відсотків за кредитом, } L - \text{сума кредиту, } i - \text{відсоткова ставка, } n - \text{кількість періодів (років).}$$

$$I = \frac{2 * 1000000 - \frac{1000000 * (8-1)}{8}}{2} * 8 * \frac{8\%}{100} = 360000$$

Такий розрахунок не використовується для депозиту вкладеного в банк.

Приклад 4. Повернення кредиту з сплатою однакової загальної суми щороку (ануїтет).

Припустимо, Ви отримали кредит від Банку на суму 1 000 000,00 USD

Відсоткова ставка за кредитом — 8% річних.

Строк кредиту - 8 років.

В кінці кожного періоду Ви сплачуєте одночасно частину тіла кредиту та відсотки, що в сумі щороку складає однакову суму.

Розрахунок платежів за кредитом виглядає так:

Таблиця 4.

Рік	Сума непогашеного тіла кредиту на початок року	Сума погашення тіла кредиту в кінці року	Сума відсотків за користування кредитом за рік	Загальна сума до сплати за рік
1	1 000 000,00	94 014,76	80 000,00	174 014,76
2	905 985,24	101 535,94	72 478,82	174 014,76
3	804 449,30	109 658,82	64 355,94	174 014,76
4	694 790,48	118 431,52	55 583,24	174 014,76
5	576 358,96	127 906,04	46 108,72	174 014,76
6	448 452,92	138 138,53	35 876,23	174 014,76
7	310 314,39	149 189,61	24 825,15	174 014,76
8	161 124,78	161 124,78	12 889,98	174 014,76
—	Всього:	1 000 000,00	392 118,08	1 392 118,08

Отже Ви кожного року сплачуєте однакову загальну суму. При цьому:
- Сума відсотків за користування кредитом зменшується щороку через зменшення залишку тіла кредиту;

- Сума погашення тіла кредиту зростає щороку в геометричній прогресії з множником $d = 1 + \frac{i}{100}$.

Всього отримавши на початку 1 000 000,00 USD, протягом строку кредиту Ви повертаєте в загальному підсумку 1 392 118,08 USD.

При розрахунку такого способу погашення кредиту ключовим моментом є розрахунок Коефіцієнта Ануїтету:

$$K = \frac{i * (1 + i)^n}{(1 + i)^n - 1} = \frac{0,08 * (1 + 0,08)^8}{(1 + 0,08)^8 - 1} = 0,17401476059,$$

де:

K - коефіцієнт ануїтету, **i** - відсоткова ставка виражена в сотих долях (8% = 0,08), **n** - кількість періодів (років).

Щорічна сума сплати **A** розраховується як добуток коефіцієнта ануїтету **K** та суми кредиту **L**:

$$A = K * L = 0,17401476059 * 1000000,00 = 174014,76$$

Загальна сума відсотків:

$$I = L * (K * n - 1) = 1000000,00 * (0,17401476059 * 8 - 1) = 392118,08$$

Загальна сума повернення (кредит+відсотки):

$$S = L * K * n = 1000000,00 * 0,17401476059 * 8 = 1392118,08$$

Такий розрахунок не використовується для депозиту вкладеного в банк.

Практичне заняття 8

Тема 8. Операції банків з цінними паперами

План

1. Поняття та види банківських інвестицій.
2. Діяльність банку на ринку цінних паперів.
3. Посередницькі операції банку на фондовому ринку.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття банківських інвестицій.
2. Види банківських інвестицій.
3. Довгострокове кредитування як форма участі банку в інвестиційному процесі.
4. Діяльність комерційного банку на ринку цінних паперів.
5. Емісійні операції комерційного банку.
6. Формування банківського портфелю цінних паперів.
7. Управління портфелем цінних паперів банку.
8. Посередницькі операції комерційного банку на фондовому ринку.

Завдання 1

Розрахувати суму дисконту векселя, яка стягується банком (табл. 1).

Таблиця 1 Вихідні дані для розрахунку суми дисконту векселя

Показники	Одиниця виміру	Варіанти		
		I	II	III
1	2	3	4	5
Номінальна сума векселя	тис. грн.	20	22	10
Термін в днях з дня обліку векселя до дня платежу по ньому	ДНІ	50	40	45
Ставка обліку	% річних	12	12	16

Вкажіть:

- 1) різницю між простим і переказним векселем;
- 2) суть операцій банку з дисконтування векселів;
- 3) класифікацію кредитних операцій банку з векселями.

Завдання 2

Визначити дохід комерційного банку від операцій врахування і переврахування векселів та суму одержану векселедержателем в результаті врахування банком векселя на основі даних таблиці 2.

Таблиця 2 Інформація про проведення операцій з векселем

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Номінальна сума векселя, грн.	2000	4000	3000
Вексель врахований комерційним банком	3 квітня	20 травня	5 травня
Вексель переврахований в НБУ	30 квітня	25 червня	5 червня
Ставка врахування векселя комерційним банком, %	10	11	11
Облікова ставка НБУ, %	8	8	8
Термін погашення векселя	25 травня	15 липня	1 липня

Вказати:

- 1) суть термінів «соло вексель», «переказний вексель»;
- 2) класифікацію банківських операцій з векселями.

Завдання 3

Дати оцінку результатам діяльності банку від операцій з цінними паперами, на основі даних табл.3.

Дати характеристику операцій і послуг, які надає комерційний банк і запропонувати рекомендації по розширенню операцій з цінними паперами.

Таблиця 3 Результати діяльності банку від операцій з цінними паперами

№ з/п	Найменування статті доходів	Сума доходів одержана		
		Варіанти		
		I	II	III
1.	По дисконтних і заставних операціях	128338	481475	331112
2.	Від реалізації цінних паперів в тому числі:	...	...	
2.1	Курсова надбавка при первинному розміщенні акцій банку	0	0	0
2.2	Курсова надбавка при вторинному перепродажу акцій банку	26	1380	61
2.3	Різниця між цінами продажу та скупки компенсаційних сертифікатів	132	27525	1032
2.4	Різниця між цінами продажу на вторинному ринку та придбання ОВДБ	0	3049	1422
2.5	Інші доходи від реалізації цінних паперів	0	0	0
3.	Інші доходи від операцій з цінними паперами	...		...
3.1	Доходи одержані при погашенні ОВДБ			
3.2	Доходи від надання реєстраторських послуг			
3.3	Інші доходи, в тому числі:	121	2801	451
	- надання послуг по інкасації векселів;			
	- реєстраційний збір за перереєстрацію власників акцій;	3	28	12
	- комісійний збір за відповідальне зберігання цінних паперів;	798	10369	5921
	- комісійний збір за ведення рахунків товариств покупців;	8	1761	672
	- комісійна винагорода за надання авалю векселів.	1820	2195	675
4.	Доходи від володіння корпоративними правами	800	800	0
	ЗАГАЛОМ ДОХОДІВ ВІД ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ	...	...	...

Розшифровка понесених витрат від операцій з цінними паперами

№ з/п	Найменування статті витрат	Сума витрат		
		Варіанти		
		I	II	III
	Загалом витрат , в тому числі:	...	...	...
1	Державне мито по операціях з цінними паперами	9	568	232
2	Різниця між курсовою та номінальною вартістю облігацій	0	0	0
3	Плата за переоформлення прав власності	0	53	62
4	Комісійна винагорода за придбані облігації	0	0	0

Вказати:

- 1) економічну суть термінів «цінні папери в портфелі банку на продаж», «цінні папери в портфелі банку на інвестиції».
- 2) особливості діяльності банків як емітентів цінних паперів.

Практичне заняття 9
Тема 9 Операції банків в іноземній валюті

План

- 1 Здійснення розрахунків в іноземній валюті по зовнішньоекономічних угодах.
- 2 Фінансування експортно-імпортних угод.
- 3 Посередницькі операції комерційних банків з іноземною валютою.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття зовнішньоекономічного контракту.
2. Котирування валюти. Крос-курс.
3. Форми розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності.
4. Кредитування експортно-імпортних угод.
5. Посередницькі операції комерційних банків з іноземною валютою.
6. Поняття іноземної валюти та валютних операцій.
7. Валютна позиція банків.
8. Касові та строкові валютні операції.

Завдання 1

За даними табл. 1 дати оцінку фінансовим результатом діяльності комерційного банку від проведення операцій з валютою.

Таблиця 1 Фінансові результати від операцій з валютою

№ з/п	Показники	Сума
	Доходи від купівлі-продажу готівкової валюти	37444
	Доходи від обмінних пунктів по агентських угодах	508
	Доходи від купівлі-продажу безготівкової валюти на МБВР	41584
	Проценти по залишках на внутрішніх коррахунках	4430
	Проценти по залишках на прямих коррахунках КЮСТКО	0
	Проценти за валютні кредити	45079
	Доходи по акредитивах	0
	Доходи від комісій по касовому обслуговуванню юридичних осіб	150
	Доходи від комісій по касовому обслуговуванню фізичних осіб	902
	Доходи від закордонних переказів	1527
	Доходи від чекових операцій	868
	Доходи від операцій з картонками	0
	Плата за відкриття рахунків	1183
	Інші доходи	368
	РАЗОМ ДОХОДІВ	...
	Видатки від купівлі-продажу готівкової валюти	101
	Видатки від купівлі-продажу безготівкової валюти на МБВР	0
	Видатки по % рахунків ЛОРО банків-кореспондентів	0
	Видатки від комісій за закордонні перекази по прямих коррахунках	0
	Видатки по маркетингу і рекламі	0
	Видатки по відрядження	0
	Господарські видатки	0
	Інші видатки	4303
	РАЗОМ ВИДАТКІВ	
	ПРИБУТОК	...

За даними таблиці визначити:

- 1) оцінку доходів і видатків банку від операцій з валютою.
- 2) виділити процентні доходи і процентні видатки, інші доходи і видатки, оцінити їх вплив на прибутковість операцій з валютою.
- 3) оцінити ефективність роботи банку по операціях з валютою.

Завдання 2

Визначити дохід банку від операцій з валютою за методами ГІТО, ЇГО, середньозваженої на основі даних табл.2:

Таблиця 2 Інформація про операції з валютою банку

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Банк купив	15500 \$, 7800 ЕПКО в т.ч.: 5600 \$ за курсом 8,35 грн. 3100 \$ за курсом 8,38 грн. 6800 \$ за курсом 8,40 грн. 3800 ЕПКО за курсом 11,20 грн. 4000 ЕПШО за курсом 11,00 грн.	20550 \$, 9300 ЕПКО в т.ч.: 6520 \$ за курсом 8,36 грн. 3330 \$ за курсом 8,34 грн. 10700 \$ за курсом 8,38 грн. 2100 ЕПКО за курсом 11,14 грн. 3800 ЕПКО за курсом 11,18 грн. 3400 ЕПКО за курсом 11,20 грн.	20550 \$, 9300 ЕПКО в т.ч.: 6520 \$ за курсом 8,36 грн. 3330 \$ за курсом 8,34 грн. 10700 \$ за курсом 8,38 грн. 2100 ЕПКО за курсом 11,14 грн. 3800 ЕПКО за курсом 11,18 грн. 3400 ЕПКО за курсом 11,20 грн.
Банк продав	9500 \$ за курсом 8,42 грн. 2600 ЕПКО за курсом 11,25 грн.	9750 \$ за курсом 8,41 грн. 3520 ЕПКО за курсом 11,19 грн.	7850 \$ за курсом 8,37 грн. 4300 ЕПКО за курсом 11,19 грн.

Вказати:

- 1) суть методів розрахунку доходу від валютних операцій.
- 2) зміст поняття «відкрита валютна позиція банку».

Практичне заняття 10

Змістовий модуль 3 Контроль та безпека діяльності комерційних банків

Тема 10 Фінансовий аналіз діяльності комерційних банків

ЗАВДАННЯ 1

Більшість методик поєднує чотири групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку виходячи із:

- оцінки фінансової стійкості (табл.10.1);
- оцінки ділової активності (табл.10.2);
- оцінки ліквідності (табл.10.3);
- оцінки ефективності управління (табл.10.4).

Таблиця 10.1 АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ Й ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ

№	Найменування показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
1	Коефіцієнт надійності	$K_n = \left(\frac{K}{Z_k} \right)$	Співвідношення власного капіталу (К) до залучених коштів (Зк). Рівень залежності банку від залучених коштів
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{fv} = \left(\frac{Z_k}{K} \right)$	Співвідношення зобов'язань банку (З) і капіталу (К), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів — достатність капіталу	$K_{vk} = \left(\frac{K}{A_{zag}} \right)$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (К) в активізації та покритті різних ризиків
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{zk} = \left(\frac{A_k}{K} \right)$	Співвідношення капіталізованих активів (Ак) і власного капіталу (К). Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
5	Коефіцієнт захищеності дохідних активів	$K_{zda} = \left(\frac{K - НАД - ЗБ}{A_d} \right)$, де НАД — недохідні активи; А _д — дохідні активи; ЗБ — збитки	Сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{mk} = \left(\frac{A}{K_n} \right)$	Ступінь покриття активів (А) (акціонерним) капіталом (К _а)

Таблиця 10.2 АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ І ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ БАНКУ

№	Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
а) в частині пасивів			
1	Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_{zk} = \left(\frac{Z_k}{P_{zag}} \right)$	Питома вага залучених коштів (Зк) у загальних пасивах (P _{zag})
2	Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	$K_{zmbk} = \left(\frac{MBK}{P_{zag}} \right)$	Питома вага одержаних міжбанківських кредитів (МБК) у загальних пасивах (P _{zag})
3	Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	$K_{zsd} = \left(\frac{D_{str}}{P_{zag}} \right)$	Питома вага строкових депозитів (Дстр) у загальних пасивах (P _{zag})
4	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{zda} = \left(\frac{D_a}{Z_k} \right)$	Співвідношення дохідних активів (Д _а) і залучених коштів (Зк)
5	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	$K_{zkr} = \left(\frac{KR}{Z_k} \right)$	Питома вага кредитного портфеля (КР) у залучених коштах (Зк)

6	Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$K_{ДСКР} = \left(\frac{КР}{Дс} \right)$	Співвідношення кредитного портфеля (КР) і депозитів строкових (Дс)
б) в частині активів			
1	Коефіцієнт дохідних активів	$K_{ДА} = \left(\frac{А_д}{А_з} \right)$	Питома вага дохідних активів (А _д) у загальних активах (А _з)
2	Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$K_{КРА} = \left(\frac{КР}{А_з} \right)$	Питома вага кредитного портфеля (КР) у загальних активах (А _з)
3	Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$K_{ІА} = \left(\frac{ЦПП}{А_з} \right)$	Питома вага портфеля цінних паперів і паїв (ЦПП) у загальних активах (А _з)
4	Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	$K_{ІДА} = \left(\frac{ЦПП}{А_д} \right)$	Питома вага інвестицій (ЦПП) у дохідних активах (А _д)
5	Коефіцієнт проблемних кредитів	$K_{КРПБ} = \left(\frac{КР_{пб}}{КР} \right)$	Питома вага проблемних (прострочених і безнадійних) кредитів (КР _{пб}) у кредитному портфелі в цілому (КР)

Таблиця 10.3 АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ Й ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЛІКВІДНІСТЬ БАЛАНСУ БАНКУ

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
Показники ліквідності		
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{МЛ} = \left(\frac{К_{ЗР} + К_а}{Д} \right)$	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами (Д)
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{ЗЛ} = \left(\frac{А_{ЗЛ}}{З_{ЗЛ}} \right)$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (З _{ЗЛ}) всіма активами (А _{ЗЛ})
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{СВЛ} = \left(\frac{А_{ВЛ}}{А_Р} \right)$	Характеризує питому вагу високоліквідних активів (А _{ВЛ}) у робочих активах (А _Р)
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{РЛ} = \left(\frac{А_Д}{З_{ЗЛ}} \right)$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (А _Д) його загальних зобов'язань (З _{ЗЛ}) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{СВД} = \left(\frac{КР}{Д} \right)$	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність)
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{ГЛ} = \left(\frac{А_{ВЛ} + А_М}{З_{ЗЛ}} \right)$	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання (З _{ЗЛ}) високоліквідними активами (А _{ВЛ}) та через продаж майна (А _М)

Таблиця 10.4 АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ Й ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
I. Рентабельність за доходом		
1. Загальний рівень рентабельності	$K_1 = \frac{П_б}{Д_з}$	Розмір балансового прибутку (П _б) на 1 грн доходу (Д _з)
2. Окупність витрат доходами	$K_2 = \frac{Д_з}{В_з}$	Розмір доходу (Д _з) на 1 грн витрат (В _з)

3. Чиста процентна маржа	$K_3 = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Середні загальні активи}} \cdot 100$	Розкриває рівень дохідності активів від процентної різниці
4. Чистий спред	$K_4 = \left(\frac{\text{Процентні отримані} - \text{Позиви надані}}{\text{Позиви надані}} \cdot 100 \right) - \left(\frac{\text{Процентні сплачені} - \text{Підпроцентні депозити}}{\text{Підпроцентні депозити}} \cdot 100 \right)$	Розкриває рівень дохідності активів від процентних операцій
5. Інший операційний дохід	$K_5 = \frac{D_i}{A_3}$	Свідчить про рівень дохідності активів (A ₃) від інших нетрадиційних послуг і доходів інших (D _i)
6. «Мертва точка» прибутковості банку	$K_6 = \frac{B_K - D_K}{A_3 - A_K}$	Показує мінімальну дохідну маржу для покриття всіх витрат, після чого банк починає заробляти прибуток
7. Продуктивність праці, грн	$K_7 = \frac{D_3}{CП}$	Рівень доходу (D ₃) на одного середньорічного працівника (СП)
II. Рентабельність по чистому прибутку		
8. Рентабельність активів, %	$K_8 = \frac{ЧП}{\bar{A}_{3\text{гр}}}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних активів у цілому ($\bar{A}_{3\text{гр}}$)
9. Рентабельність дохідних активів	$K_9 = \frac{ЧП}{\bar{A}_K}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічних активів у цілому ($\bar{A}_K$)
10. Рентабельність загального капіталу	$K_{10} = \frac{ЧП}{\bar{K}_{3\text{гр}}}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного загального капіталу ($\bar{K}_{3\text{гр}}$)
11. Рентабельність статутного фонду (акціонерного капіталу)	$K_{11} = \frac{ЧП}{\bar{K}_A}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) середньорічного акціонерного капіталу ($\bar{K}_A$)
12. Рентабельність діяльності за витратами	$K_{12} = \frac{ЧП}{B_3}$	Рівень окупності чистим прибутком (ЧП) усіх витрат банку (B ₃)
13. Продуктивність праці середньорічного працівника	$K_{13} = \frac{ЧП}{CП}$	Рівень чистого прибутку (ЧП) на одного середньорічного працівника (СП)

Практичне заняття 11
Тема 11 Банківська статистика

План

1. Предмет, метод і завдання банківської статистики.
2. Статистика ресурсів комерційного банку.
3. Статистика доходів і витрат банку.

Завдання 1

Визначити прибуток банку до сплати податку і провести оцінку чистого прибутку банку на основі даних табл. 1.

Таблиця 1 Інформація про склад доходів та витрат банку тис. грн

Найменування статті	Варіанти		
	I	II	III
1	2	3	4
Доходи - всього	...	...	...
1. Процентні доходи	4826	14267	4369
2. Комісійні доходи	1622	7422	1046
3. Результат від торговельних операцій	1181	3185	-59
4. Інші банківські доходи	384	12	50
Витрати - всього	...	...	...
1. Процентні витрати	1327	3603	969
2. Комісійні витрати	104	211	118
3. Інші банківські операційні витрати	54	231	113
4. Інші небанківські операційні витрати	2727	4855	2398
5. Відрахування в резерви	836	507	670
Прибуток до сплати податку	...	...	...
Податок на прибуток		...	...
Чистий прибуток	...	...	...

Вкажіть:

- 1) за рахунок яких операцій установа банку одержує процентні і комісійні доходи;
- 2) які витрати в банку займають найбільшу питому вагу і чим це обгрунтовано;
- 3) розрахунок коефіцієнта дієздатності банку, його характеристику згідно завданням;
- 4) резерви банку, які формуються за рахунок чистого прибутку.

Завдання 2

Дати оцінку інвестиційній діяльності комерційного банку, визначити структуру інвестиційного портфеля банку на основі даних табл.2.

Таблиця 2 Склад та структура інвестиційного портфеля банку тис. грн.

Інвестиційний портфель банку	Варіанти			Структура, %
	I	II	III	
1	2	3	4	5
Акції у портфелі банку на продаж	873	1100	3958	
Боргові цінні папери центрального уряду на інвестиції	1734	1300	1158	
Вкладення в асоційовані компанії	239	920	.	
Вкладення в дочірні компанії	675	345	528	
Всього вкладень	...	...		
Активи банку - всього	126681	34074	261477	-
Капітал банку	45974	14974	60639	-

Вкажіть:

- 1) які інвестиційні вкладення банку є портфельними, які вкладеннями в асоційовані компанії, і в дочірні компанії;
- 2) які вкладення належать до довгострокових вкладень банку і яка їх величина згідно з завданням;
- 3) суть понять «цінні папери в портфелі банку на продаж», і «цінні папери в портфелі банку на інвестиції»;
- 4) розрахунок економічного нормативу інвестування.

Завдання 3

Провести узагальнюючу рейтингову оцінку фінансового стану комерційного банку на основі показників, які включені департаментом • безвізного нагляду НБУ до системи «Сатеїв» (табл. 3).

Таблиця 3 Вихідні дані для розрахунку узагальнюючої рейтингової оцінки фінансового стану банку

Показники	Одиниця виміру	Варіанти		
		I	II	III
Якість капіталу	бали	2	1	3
Якість активів	бали	Визначити самостійно	визначити самостійно	визначити самостійно
Відношення вартості класифікованих активів до капіталу	%	15	20	28
Якість менеджменту	бали	2	3	4
Доходність	бали	визначити самостійно	визначити самостійно	визначити самостійно
Коефіцієнт прибутковості	%	0,55	0,75	0,25
Ліквідність	бали	1	1	3

Вкажіть:

- 1) характеристики банків за сукупним визначенням у відповідності із завданням рейтингом;
- 2) порядок визначення якості активів;
- 3) порядок оцінки доходності і ліквідності банку згідно з стандартизованою системою «Сатеїз»;
- 4) рекомендації з покращення фінансового стану банку згідно з завданням.

Завдання 4

Визначити показники прибутковості та ефективності діяльності банку на основі даних табл.4

Таблиця 4 Вихідні дані для розрахунку показників прибутковості банку тис. грн4.

Показники	Варіанти		
	I	II	III
1	2	3	4
Відсотки отримані	1420	1560	1980
Відсотки сплачені	1340	1418	1810
Надані кредити	4626	4826	4923
Залучені кошти за відсотки	5719	6112	5925
Загальні активи	9254	9115	9325
Прибуток	5000	700	800
Чистий прибуток	350	400	450
Статутний капітал банку	1600	1800	2200

Вкажіть:

- 1) значення чистого прибутку для ефективної банківської діяльності;
- 2) економічну суть показників «прибутковість активів», «прибутковість капіталу», «чистий спред».

Завдання 5

Скласти консолідований звіт про рух грошових коштів банку на основі даних табл.5:

Таблиця 5 Інформація про рух грошових коштів банку тис. грн

Показники	Варіанти		
	I	II	III
Грошові потоки від операційної діяльності			
Проценти, отримані за кредитами та депозитами	634046	338292	565145
Проценти, отримані за цінними паперами	8378	17155	11158
Проценти сплачені	-323586	-161473	-195489
Дохід, отриманий від операцій з торговими цінними паперами	15984	1410	5610
Дохід, отриманий від операцій з іноземною валютою	61374	38164	42561
Виплати і комісійні отримані	99574	83021	87056
Виплати і комісійні сплачені	-13738	-6787	-8779
Інший операційний дохід отриманий	25129	2221	6894
Виплати, пов'язані з персона лом, виплачені	-123333	-81169	-85469
Інші операційні витрати, сплачені	-128841	-65026	-75894
Податок на прибуток, сплачений	-9381	-7348	-8745
Грошові потоки, отримані від операційної діяльності до зміни операційних активів і зобов'язань			
Зміни в операційних активах і зобов'язаннях			
Чисте збільшення обов'язкових резервів	-48949	-82901	-55874
Чисте збільшення торгових цінних паперів	-84087	-73224	-79568
Чисте зменшення заборгованості інших банків	54440	41189	47986
Чисте збільшення кредитів і авансів клієнтам	-982107	-1447752	-99465
Чисте збільшення гарантійних депозитів в Національному банку України	-115668	-	-95879
Чисте збільшення інших активів	-18595	-7181	-14564
Чисте (зменшення)/збільшення заборгованості перед іншими банками	-256951	153070	125463
Чисте збільшення коштів клієнтів	482313	1354517	985642
Чисте збільшення заборгованості перед НБУ	304127	80753	65897
Чисте (зменшення)/ збільшення власних боргових цінних паперів	-22658	30972	12564
Чисте збільшення / (зменшення) інших зобов'язань	4008	-10019	-9856
Чисті грошові кошти, (використані в) / отримані від операційної діяльності	...		
Грошові потоки від інвестиційної діяльності	-118899	-109210	-95621
Придбані інвестиції для подальшого продажу	71076	52204	65235
Надходження від реалізації інвестицій для подальшого продажу		-77416	.
Придбані інвестиції до терміну погашення	29016	-	15468
Кошти, отримані від погашення інвестицій до терміну погашення	-329374	-57120	-85693
Придбані приміщень, удосконалень орендованого майна і обладнання			
Надходження від продажу приміщень і обладнання	5384	6444	4567
Чисті грошові кошти, які використовуються в інвестиційній діяльності	...		
Грошові потоки від фінансової діяльності	397560	62440	112563
Кошти, отримані в оплату за акції нової емісії	532930	-15560	785695
Емісія довгострокових боргових цінних паперів	47964	33591	-18456

Виплати коштів акціонерам Залучення субординованого боргу			35986
Чисті грошові кошти від фінансової діяльності		...	...
Вплив зміни обмінних курсів на грошові кошти і їх еквіваленти	10576	-1626	2563
Чисте збільшення грошових коштів і їх еквівалентів	207712	91631	125632
Грошові кошти і їх еквіваленти на початок року	191878	100247	142563
Грошові кошти і їх еквіваленти на кінець року	...	...	

Вкажіть:

- 1) які доходи і витрати виникають у банку в результаті операційної діяльності?
- 2) які доходи і витрати банку від інвестиційної та фінансової діяльності?

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Сутність банківської системи, принципи її побудови та функції.
2. Механізм функціонування банківської системи України.
3. Банківські системи провідних зарубіжних країн.
4. Особливості становлення та розвитку банківської справи в Україні та світі.
5. Види форм власності центральних банків.
6. Функції центральних банків.
7. Правовий статус Національного банку України.
8. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП).
9. Основні засади, напрями та мета грошово-кредитної політики.
10. Основні інструменти, які в сучасних умовах забезпечують реалізацію грошово-кредитної політики Національного банку України.
11. Основні операції Національного банку України.
12. Поняття «грошової маси» та «грошової бази».
13. Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні.
14. Класифікація комерційних банків.
15. Створення, державна реєстрація, ліцензування діяльності та реорганізація банків.
16. Функції комерційних банків.
17. Активні банківські операції.
18. Пасивні банківські операції.
19. Типова організаційна структура комерційного банку.
20. Джерела доходів та витрати комерційного банку.
21. Поняття та види грошових розрахунків.
22. Форми безготівкових розрахунків.
23. Види банківських рахунків та порядок їх відкриття.
24. Сутність та види міжбанківських кореспондентських відносин.
25. Призначення рахунків «Лоро» та «Ностро».
26. Організація готівкових грошових розрахунків.
27. Власний капітал комерційного капіталу банку та його функції.
28. Джерела формування капіталу банку. Фактори впливу на розмір власного капіталу комерційного капіталу банку.
29. Порядок формування та збільшення статутного капіталу банку.
30. Статут комерційного банку.
31. Склад регулятивного капіталу комерційного банку.
32. Сутність поняття «залучений капітал банку». Види депозитів (вкладів).
33. Методи визначення кількості днів для розрахунків відсотків за депозитом.
34. Нарахування процентів за простими та складними відсотками.
35. Сутність поняття «банківський кредит». Класифікація кредитів комерційного банку.
36. Сутність та признання кредитного договору.
37. Основні положення типових кредитних угод.

38. Сутність поняття «кредитний ризик» та методи управління ним. Форми забезпечення кредитів.
39. Сутність поняття «кредитоспроможність позичальника». Групи позичальників за методикою Національного банку України.
40. Основні етапи процесу кредитування.
41. Методи визначення кількості днів для розрахунків відсотків за кредитом.
42. Види кредитних ліній.
43. Кредити, пов'язані з вексельним обігом.
44. Кредити під заставу цінних паперів.
45. Іпотечний кредит.
46. Лізинговий кредит.
47. Сільськогосподарський кредит.
48. Споживчий кредит. Консорціумний кредит.
49. Види фінансових інвестицій.
50. Об'єкти та джерела ресурсів довгострокового кредитування.
51. Напрями здійснення операцій з цінними паперами комерційними банками в Україні.
52. Депозитарна діяльність комерційного банку на ринку цінних паперів. Випуск простих та привілейованих акцій.
53. Емісія банківських облігацій.
54. Основні відмінності між банківським кредитуванням та інвестиціями.
55. Поняття «премії» та «дисконту». Ризики банківських інвестицій. Види посередницьких операцій на фондовому ринку.
56. Сутність та види котирувань валюти.
57. Форми розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності.
58. Форми кредитування експортно-імпортних угод.
59. Сутність та види валют.
60. Сутність поняття «валютна позиція банку». Види валютних позицій банку.

ТЕСТИ ДО ЗАЛІКУ

1. Банківська система – це складова кредитної системи, яка в свою чергу є складовою:
  - А) податкової системи
  - Б) валютної системи
  - В) фінансової системи
  - Г) торговельної системи.

2. Функції банківської системи:
  - А) емісійна
  - Б) стабілізаційна
  - В) кредитна
  - Г) торговельна
  - Д) трансформаційна
  - Е) фіскальна.

3. Дворівнева побудова – це ключовий принцип побудови банківських систем:
  - А) країн з тоталітарною економікою
  - Б) країн з ринковою економікою
  - В) країн з натуральною економікою
  - Г) всі відповіді вірні

4. Мінімальний розмір статутного капіталу комерційних банків до 17 червня 2016 року має становити:
  - А) 100 млн грн
  - Б) 110 млн грн
  - В) 120 млн грн
  - Г) 130 млн грн.

5. Механізм, що передбачає проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи – це:
  - А) лізинг;
  - Б) кліринг;
  - В) авалування;
  - Г) інкасація.

6. Спеціалізований банк – це:
  - А) банк, в якого понад 50% активів є одного типу;
  - Б) банк, в якого понад 30% активів є одного типу;
  - В) банк, в якого понад 20% активів є одного типу;
  - Г) банк, в якого понад 10% активів є одного типу.

7. Усі активи поділяють на такі групи:
  - А) каса, кредитний портфель, інвестиції;
  - Б) каса, кредитний портфель, депозити,
  - В) каса, кредитний портфель, інвестиції, інші активи (приміщення, обладнання);
  - Г) каса, кредитний портфель, інвестиції, резервний фонд, фонд розвитку.

8. Доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку визначеної суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача:
  - А) нижня частина платіжної вимоги-доручення;
  - Б) середня частина платіжної вимоги-доручення;
  - В) верхня частина платіжної вимоги-доручення;

Г) бокова частина платіжної вимоги-доручення;

9. Прийняття банком зобов'язання сплатити повністю або частково за зобов'язаного по векселю в зазначений строк – це

- А) інкасування векселя;
- Б) авалювання векселя;
- В) продаж векселя;
- Г) купівля векселя.

10. У разі видаткових касових операцій використовують:

- А) грошовий чек;
- Б) заяву на внесення готівки;
- В) прибутковий касовий ордер;
- Г) видатковий касовий ордер.

11. Комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України - це

- А) грошово-кредитна політика;
- Б) кредитування;
- В) тезаврація;
- Г) емісія грошей.

12. Державна система міжбанківських розрахунків, що забезпечує здійснення переказів коштів через кореспондентські та інші рахунки учасників СЕП, відкриті в Національному банку України це

Выберите один ответ:

- a. Національна система масових електронних платежів
- b. Система електронних платежів
- c. Кредитно-трансфертна система
- d. Платіжна вексельна система

13. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у

Выберите один или несколько ответов:

- a. файлового режимі
- b. у режимі реального часу
- c. у складному режимі
- d. у касовому режимі
- e. простому режимі

14 Пасивні операції банків це операції:

Выберите один ответ:

- a. кредитні операції
- b. вірна відповідь відсутня
- c. з переміщення уже наявних ресурсів
- d. за допомогою яких банки формують свої фінансові ресурси для проведення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій.

15. Рівні управління ресурсами банку:

Выберите один или несколько ответов:

- a. рівень комерційного банку

- b. державний
- c. рівень підприємства
- d. всі відповіді вірні

16 Грошові кошти, які банки одержують шляхом приймання вкладів (депозитів), є:
Выберите один ответ:

- a. власними
- b. всі відповіді вірні
- c. залученими
- d. Запозиченими

17 Реальний сектор економіки включає:

Выберите один или несколько ответов:

- a. надання фінансових послуг
- b. виробництво товарів
- c. всі відповіді вірні
- d. надання послуг матеріально-речового характеру

18 Форма короткострокового кредиту в межах встановленого банком ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли у клієнта на поточному рахунку недостатньо коштів - це

Выберите один ответ:

- a. вексель
- b. лізинг
- c. овердрафт
- d. консорціумний кредит

19 Банк здійснює оцінку фінансового стану юридичної особи (крім банку), якій надано кредит (далі - боржник - юридична особа), шляхом розрахунку:

Выберите один ответ:

- a. коефіцієнта деференціїації
- b. коефіцієнта ліквідності
- c. коефіцієнта кореляції
- d. інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи

20 Кредитна угода, відповідно до якої протягом передбаченого договором терміну банк виділяє позичальнику кредит у межах узгодженої суми (ліміту кредитування) на умовах, що відрізняються від умов одноразового надання кредиту.

Выберите один ответ:

- a. всі вірні відповіді
- b. лізинг
- c. кредитна лінія
- d. вексель

21 Грошовий кредит банку без застави та інших видів забезпечення

Выберите один ответ:

- a. бланковий кредит

- b. консорціумний кредит
- c. іпотечний кредит
- d. споживчий кредит

22 Сплату лізингових платежів, що здійснюються в різних сумах за різні проміжки часу, називають

Выберите один ответ:

- a. нерегулярними платежами
- b. прямолінійними платежами
- c. рівномірними платежами
- d. вірна відповідь відсутня

23 Цінніпапери за формою існування поділяються на:

Выберите один или несколько ответов:

- a. привілейовані
- b. прості
- c. бездокументарні цінні папери
- d. документарні цінні папери.

24 Векселі можуть бути:

Выберите один или несколько ответов:

- a. прості
- b. привілейовані
- c. переказні
- d. складні

25 Акціонерне товариство розміщує акції двох типів:

Выберите один или несколько ответов:

- a. обернені
- b. привілейовані
- c. прості
- d. прямі
- e. Складні

26 У разі прямого котирування зазначають

Выберите один ответ:

- a. скільком одиницям іноземної валюти дорівнює 2 одиниці національної
- b. скільком одиницям іноземної валюти дорівнює одиниця
- c. скільком національним грошовим одиницям дорівнює одиниця

27 Співвідношення вимог і зобов'язань банку в кожній іноземній валюті та в кожному банківському металі це

Выберите один ответ:

- a. валютна пара
- b. валюта котирування
- c. валютна позиція

d. валютний курс

e. базова валюта

28 Загальні риси банківської системи:

А) поєднання однотипних елементів; динамічність, відкритість; саморегуляція.

Б) поєднання однотипних елементів; динамічність, закритість; саморегуляція.

В) поєднання однотипних елементів; динамічність, відкритість; централізований механізм контролю.

Г) централізоване регулювання банківської діяльності, поєднання однотипних елементів; динамічність, відкритість.

29 Законодавчо визначена, чітко структурована та субординована сукупність фінансових посередників, які здійснюють банківську діяльність на професійні основи та взаємопов'язані в самостійну економічну структуру – це

А) податкова система;

Б) фінансова система,

В) банківська система

Г) валютна система.

30 Національний банк України приймає рішення про погодження статуту або про відмову в погодженні статуту не пізніше:

А) місячного строку з дня подання повного пакета документів;

Б) двомісячного строку з дня подання повного пакета документів;

В) тримісячного строку з дня подання повного пакета документів;

Г) чотирьохмісячного строку з дня подання повного пакета документів.

31 Термін дії платіжного доручення:

А) 5 календарних днів;

Б) 7 календарних днів;

В) 10 календарних днів;

Г) 15 календарних днів.

32 Спеціалізовані професійні суб'єкти грошового ринку, інвестиційні кредитні установи, що перерозподіляють ресурси між постачальниками і споживачами капіталу:

А) податкові агенти;

Б) органи державного казначейства;

В) фінансові посередники;

Г) всі відповіді вірні.

33 Зміни до статуту банку підлягають державній реєстрації за умови погодження їх:

А) Міністерством фінансів;

Б) Міністерством економічного розвитку;

В) НБУ;

Г) всі відповіді вірні.

34 Акредитив, що може бути змінений без попереднього погодження з постачальником товарів – це:

А) покритим;

Б) непокритим;

В) відкличним;

Г) безвідкличним.

35 У разі видачі з каси банку матеріальної допомоги працівнику операційного відділу використовують:

- А) грошовий чек;
- Б) заяву на видачу готівки;
- В) прибутковий касовий ордер;
- Г) видатковий касовий ордер.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Еволюція банківської справи.
2. Порівняльна характеристика одно- та дворівневої банківських систем на прикладах різних країн.
3. Сутність банківської системи та її структура.
4. Особливості побудови банківських систем у різних країнах.
5. Центральний банк, як перший рівень банківської системи.
6. Види банківських установ та їх функції.
7. Характеристика й класифікація банківських операцій.
8. Порядок реєстрації банківських установ.
9. Ліцензування банківської діяльності.
10. Організаційна структура та управління банком.
11. Склад та структура ресурсів банку.
12. Формування власного капіталу банку.
13. Депозитні операції банків.
14. Основи організації грошових розрахунків у народному господарстві.
15. Основи організації безготівкового платіжного обороту.
16. Види платіжних інструментів при здійсненні безготівкових банківських розрахунків.
17. Кореспондентські відносини між банками.
18. Система електронних платежів.
19. Організація касової роботи в установах банків.
20. Суть кредиту, класифікація банківських кредитів.
21. Оцінка кредитоспроможності позичальника.
22. Кредитні ризики. Класифікація кредитів за ступенем ризику.
23. Загальні положення про створення банками резерву на покриття кредитних ризиків.
24. Особливості механізму надання та погашення окремих видів кредитів.
25. Загальна характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів.
26. Поняття валюти, валютного курсу, котирування валюти.
27. Основний зміст та мета встановлення кореспондентських відносин.
28. Лізингові операції.
29. Ліквідність та платоспроможність банку.
30. Резервний фонд комерційного банку.
31. Предмет, метод та завдання банківської статистики.
32. Джерела інформації, які використовуються при статистичному дослідженні банківської справи.
33. Система показників, які використовуються при аналізі кредитоспроможності.
34. Напрями та критерії фінансового аналізу діяльності комерційних банків.
35. Структура балансу комерційного банку.
36. Капітал, активи та зобов'язання комерційного банку.
37. Аналіз прибутків та збитків банку.
38. Аналіз прибутковості банку.
39. Сутність декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу.
40. Сутність та специфіка банківського менеджменту.
41. Основні завдання менеджменту в банку, його принципи.
42. Особливості регулювання банківської діяльності.
43. Структурна побудова системи банківського нагляду в Україні.
44. Фінансовий механізм державного регулювання банківської діяльності: сутність завдання та інструменти.
45. Сутність фінансового моніторингу в Україні.
46. Суб'єкти первинного та державного фінансового моніторингу.
47. Особливості легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.
48. Функції фінансового моніторингу в банку.

49. Місце фінансової безпеки у системі фінансової безпеки країни.
50. Ключові характеристики фінансової безпеки банку.
51. Зовнішні та внутрішні загрози діяльності банку.
52. Внутрішні та зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки.
53. Основні завдання фінансової безпеки банків.
54. Котирування валюти. Крос-курс.
55. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності.
56. Хеджування валютного ризику. Взаємозв'язок хеджування і страхування.
57. Хеджування відсоткового ризику в банку.
58. Система банківського нагляду в Україні.
59. Види банківського контролю.
60. Сутність іпотечного, лізингового, сільськогосподарського, споживчого та консорціумного кредитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчо-нормативна база:

1. Огляд банківського сектору. Періодичні видання Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80799454>
2. Показники банківської системи // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
3. Рейтинг стійкості банків // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>
4. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті [Електронний ресурс] :закон України від 23.09.1994р. № 185/94-ВР. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/185/94-ВР>
5. Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках [Електронний ресурс] : постанова Правління Національного банку України, затверджена 03.03.2016р. № 140. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28222435>
6. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 16.04.1991р. № 959-ХІІ. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
7. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою [Електронний ресурс] : затверджене постановою Правління Національного банку України 10.08.2005р. № 281. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>.
8. Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні [Електронний ресурс] : затверджена постановою Правління Національного банку України 16.08.2006р. № 320. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1035-06>
9. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18.09.1991р. №1560- ХІ. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
10. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : закон України від 23.02.2006р. № 3480-IV.- Документ 3480-15, редакція 01.05.2016р., доступний з офіційного сайту Верховної ради України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
11. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
12. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон України від 20.05.1999р. № 679-XIV.– Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

Навчальне видання

«БАНКІВСЬКА СИСТЕМА»

методичні рекомендації для проведення практичних занять добувачам вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання

Укладачі: **Сіренко** Наталя Миколаївна,
Баришевська Інна Володимирівна

Відповідальний за випуск: І.В. Баришевська

Технічний редактор: І.В. Баришевська

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 16,2.
Тираж 100 прим. Зам. №_

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Г.Гонгадзе, 9
Свідоцтво суб'єкт видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р.